



# BAJKE S POTPISOM

Hans Christian Andersen

Oscar Wilde

Ivana Brić Mažuranić

Ivo Andrić

LEKTIRA  
NARODU



ŠKOLEGIJUM  
LEKTIRA  
*1*

ŠKOLEGIJUM  
LEKTIRA  
1

Izdavač:  
*Mas Media Sarajevo*  
*Fond otvoreno društvo BiH*

Za izdavača:  
*Emina Šukalo*  
*Dobrila Govedarica*

Urednik:  
*Nenad Veličković*

Korektura:  
*Sanja Jurić*

Dizajn:  
*Asim Đelilović*

DTP:  
*Boriša Gavrilović*

Slika na naslovnoj stranici:  
*Halil Tikveša, Stara Mlinica,*  
*bakropis i akvatinta, 62x50cm, 1975.*

Tiraž:  
*3000 primjeraka*

ISSN 2303-5463

# BAJKE S POTPISOM

Hans Christian Andersen  
Oscar Wilde  
Ivana Brlić Mažuranić  
Ivo Andrić

*Sarajevo, 2014.*



# Sadržaj

	7
ZAŠTO JE VAŽNO ČITATI	
	17
Hans Christian Andersen	
CAREVO NOVO RUHO	
	23
Oscar Wilde	
SRETNI PRINC	
	33
Ivana Brlić Mažuranić	
RIBAR PALUNKO I NJEGOVA ŽENA	
	49
Hans Christian Andersen	
MALA SIRENA	

75

Ivo Andrić  
ASKA I VUK

85

RODITELJSKA PAŽNJA



# ZAŠTO JE VAŽNO ČITATI

Možemo li bezrezervno tvrditi da čitanje izumire, a da se ne zapitamo koliko smo dorasli potrebama današnje djece, razumijemo li njihove načine komunikacije, i kako im možemo pomoći da unaprijede svoje sposobnosti čitanja?

*Današnja djeca ništa ne čitaju, nezainteresovana su za literaturu i opsjednuta tehnologijom i igricama, rečenica je koju redovno čujemo od nastavnika, roditelja i drugih odraslih zabrinutih za dobrobit novih generacija.* Istinito – u dobroj mjeri, lice-mjerno – u velikoj. U eri tehnologije i dominacije vizuelnih medija, primamljivih i često fascinantnih 3D, 4D... 7D, čini se da tradicionalno shvaćeno čitanje pomalo gubi bitku na svim meridijanima i među svim generacijama.

Pitanje je, takođe, da li djeca i mladi zaista više ne čitaju, ili su samo promijenili medij i format u kojem čitaju. Većina istraživanja koja pokazuju da djeca i mladi danas sve manje vremena provode s knjigom u rukama, ne uzimaju u obzir

činjenicu da djeca čitaju i kada su na internetu, kada gledaju televiziju, chataju ili se dopisuju sa svojim prijateljima. I nauka i zdrav razum nam govore da je sposobnost čitanja, čitanje s razumijevanjem, kritičko čitanje kao i čitanje iz zadovoljstva izuzetno važno, i da je direktno povezano s obrazovnim postignućima i uspjehom u školi i životu. Pojednostavljeno rečeno, ako djeca istinski ne savladaju sposobnost čitanja, i ako ne čitaju sa lakoćom, imaće tendenciju da izbjegavaju sve aktivnosti povezane s čitanjem koje su direktna veza sa svim sferama života. Neće svi koji čitaju postati vrsni govornici ili pisci, ali čitanje ostaje primarno sredstvo sticanja znanja i dolaska do informacija, i mnogo više od toga, čitanje je put spoznaje samoga sebe i svijeta oko sebe. Za razliku od vizuelnih medija, koji u velikoj mjeri pasiviziraju gledaoce, čitanje je aktivan proces koji zahtijeva angažman čitaoca, uključuje niz misaonih procesa, emocije, maštu, vizuelne slike.

Čitanje razvija empatiju, socijalnu percepciju i emocionalnu inteligenciju. Pomaže nam da bolje razumijemo ljude, prepoznamo svoja i tuđa emocionalna stanja, čitanje nas čini osjetljivijim na stvari oko sebe. Pored toga, čitanje nam pomaže da uobličimo i bolje izrazimo sopstvene misli i stavove, formulišemo argumente, obrazložimo svoje stanovište i, ne manje važno, ono je direktno povezano sa sposobnostima pisanja i govora.

Suprotno tome, djeca koja ne čitaju (posebno ona koja nisu nikada dobro savladala tehniku čitanja, što je i jedan od najvažnijih razloga zašto ne čitaju) imaju problema da savladaju gradivo, češće se osjećaju frustriranim jer ne mogu dobro izraziti svoja osjećanja i potrebe, češće imaju nisko samopouzdanje i manje su uspješna u školi.

U tekstu koji slijedi govorićemo više o tome kako možemo pomoći djeci da bolje čitaju, zavole čitanje, čitaju s razumijevanjem i promišljaju o pročitanim.

## **Zašto je važno da djeca otkriju knjige i čitanje od najranijeg uzrasta?**

Mnogi misle da obrazovanje počinje tek kada dijete pođe u školu. Ali sposobnost čitanja, i mnoge druge neophodne vještine, dijete stiče mnogo prije prvog dana škole. Djeca koja su izložena bogatim iskustvima povezanim sa čitanjem kod kuće, poći će u školu spremnija da uče čitanje i pisanje (ako ga već nisu savladala).

Pismenost, u užem smislu te riječi, podrazumijeva četiri osnovne i povezane vještine – čitanje, pisanje, govor i razumijevanje. Nekada se mislilo da su ove četiri vještine razdvojene i da se razvijaju prema određenom slijedu. Na primjer, mislilo se da djeca prvo nauče da razumiju jezik, a potom nauče da govore, pa tek kada to savladaju, možete ih podučavati čitanju i pisanju. Zbog ovakvog razmišljanja, formalno opismenjavanje bi otpočelo tek kada bi djeca polazila u školu i kada su bila *spremna za učenje*. Malo pažnje je posvećivano onim aktivnostima koja stimuliraju razvoj niza sposobnosti povezanih sa čitanjem i pisanjem, kao i sa željom i navikom djece da čitaju od najranijeg doba.

Učenje čitanja i pisanja započinje od samog rođenja kroz uzajamnu komunikaciju djece i odraslih, različite igre, pričanje i čitanje priča, stvaranje jezički bogatog okruženja i sl. Sve ovo ne traži mnogo napora, niti je za to roditeljima potrebna neka posebna obuka.

## **Zašto je važno čitati djeci od rođenja?**

Čitanje razvija mozak. Istraživanja o razvoju mozga nesumnjivo su dokazala da su prve godine života ključne za cjelokupan razvoj ličnosti. Mozak djeteta se razvija tako što reaguje i odgovara na podražaje iz okoline. Kada čitamo malo djeci, mi direktno potičemo napredovanje, rast i razvoj njihovog mozga, a učenje čitanja i pisanja su prirodna posljedica stimulacije mozga, a ne direktnih aktivnosti poučavanja.

Najranija pozitivna iskustva pomažu djeci da povežu knjige s roditeljskom ljubavlju, pažnjom i odobravanjem. Zajedničke aktivnosti čitanja i pričanja priča pomažu djeci i roditeljima da se zbliže i uživaju u zajedničkim aktivnostima. Roditelji jesu prvi i najvažniji učitelji koji pomažu djetetu da stekne i zadrži ljubav prema čitanju tokom cijeloga života.

### **Zašto djeca sve manje čitaju?**

Iako smo na osnovu niza međunarodnih istraživanja konstatovali da današnja djeca takođe čitaju, ali da sve manje čitaju knjige, ili barem ne čitaju iz zadovoljstva, istraživanja o stanju na području BiH ne postoje. Iskustvo iz prakse nam pokazuje da je sposobnost čitanja kod djece u BiH na niskom nivou a, posljedično, i sposobnost pisanja i govora, odnosno razvijenost vokabulara, sposobnost mišljenja i izražavanja sopstvenih misli i stavova.

Razloge za to možemo tražiti u nizu faktora, a jedan od njih je i izostanak aktivnosti koje potiču razvoj govora u ranom djetinjstvu, nerazumijevanje i/ili nedovoljna posvećenost roditelja razvoju *čitačkih* sposobnosti i želje za čitanjem kod djece. Kultura pričanja priča i čitanja, učestvovanje u aktivnostima i smislenoj komunikaciji s odraslima sve se više gubi, a zamjenjuju ga TV i drugi mediji. I sami roditelji sve manje čitaju i pišu, u kućama nema dječije i druge literature, pa djeca odrastaju u okruženjima koja im ne nude model i poticaj. Pored toga, zabrinuti i pod pritiskom da djeca neće naučiti čitati i pisati, roditelji ponekad nastoje poučiti djecu slovima na način koji nije primjeren uzrastu, ili nije poticajan za djecu.

Dodatni problem je sigurno nedovoljna metodička sposobnost nastavnika, premalo prilika da djeca vježbaju čitanje, promišljaju i razgovaraju o pročitanom. Čitanje se uglavnom svodi na obavezne lektire, a zadovoljstvo koje pruža čitanje se ne njeguje u dovoljnoj mjeri.

Kao razlog zašto je čitanje nepopularna aktivnost djeca najčešće navode:

*Ono što čitaju u školi djeci je često dosadno ili nerazumljivo.* Mnogi naslovi koji se nude djeci nemaju nikakvih dodirnih tačaka s njihovim životima i ako im u tome ne pomognemo, djeci će biti teško da pronađu vezu s radnjom i kontekstom u kojem se radnja odvija. Ono što je bilo zanimljivo nama kada smo bili djeca, ne mora biti blisko i razumljivo današnjoj djeci i mladima. Djecu treba ohrabrivati da čitaju ono što ih zanima (rekla bih i po cijenu loše ocjene iz lektire, ako baš tako mora). Isto tako, *nije ni malo svejedno šta čitamo.* Bez obzira da li se radi o fikciji, stručnom tekstu ili stripu, od izuzetnog je značaja da se djeci ponudi kvalitetna i vjerodostojna literatura, najbolji primjeri umjetnosti pisane riječi. Mnogo je knjiga, dječijih slikovnica i tekstova koji su ili primjer loše literature ili pak vrve predrasuda i stereotipima ili naprosto nisu vrijedni truda.

*Nemaju vremena.* Sve nas, pa i djecu, zaokuplja niz svakodnevnih aktivnosti, često mnogo primamljivijih od čitanja, uključujući medije poput televizije ili interneta. Ne smijemo zaboraviti i to da djeca imaju sve više domaćih zadataka i drugih obaveza koje uključuju čitanje, ali na žalost, često sa svrhom učenja napamet cijelog teksta ili činjenica. Vremena za čitanje iz zadovoljstva, radi zabave i užitka je zaista malo, pa je i djeci i odraslima potreban svjesni napor i puno samodiscipline da bi se organizovali i odvojili vrijeme za čitanje. Da bi se to dogodilo, djeci je potrebna rutina, pa roditelji trebaju istrajati u tome da jedan period tokom dana, makar samo pola sata, bude vrijeme kada svi ostave sve što rade, smjeste se udobno i nešto čitaju (strip, magazin, knjigu, svejedno je – važno je da je ova aktivnost povezana s osjećajem uživanja). Sličnu stvar treba raditi i u školi, odvajajući redovno barem petnaestak minuta za čitanje, kada će svi uživati u tome da na čas uplove u drugačiju stvarnost.

*To je nešto što radim sam/a.* Djeca imaju potrebu da budu u interakciji s ostalima, drugom djecom ili odraslima. Evo nekoliko ideja – zamolite dijete da vam nešto pročita dok vi radite nešto drugo (mogu vam pročitati najvažnije vijesti iz novina, čitati vam recept dok vi kuhate...); razgovarajte s djecom o onome što čitaju; omogućite djeci da čitaju jedni drugima, ili starija djeca mlađima. I djeca mogu čitati naizmjenično dio teksta u paru, tako da jedno dijete nešto pročita, a da ono koje sluša sumira tekst, prepriča ga ili postavi pitanja. To je i dobar način da poboljšamo razumijevanje pročitano.

*Čitanje im je teško.* Kada djeca nisu dobro savladala vještinu čitanja, ova aktivnost kod njih može izazvati anksioznost, što za posljedicu ima to da djeca izbjegavaju čitanje kao aktivnost. Nemojte ih tjerati, kritikovati njihovu vještinu ili im se podsmijevati. Najbolji način je prilagoditi težinu teksta ovoj djeci, omogućiti podršku strane vršnjaka, pronaći ono što njih zanima i stalno ih ohrabrivati.

### **Nije dovoljno samo čitati, treba čitati s razumijevanjem i kritički**

Uprkos dominaciji elektronskih medija, čitanje ostaje medij o kojem najviše ovisimo kako bismo stekli znanje ili dobili informacije. Ipak, čitanje teksta, lekcije iz udžbenika, ili nekog drugog izvora ne pretače se automatski u novo znanje, niti dovodi do razumijevanja pročitano, a samo čitanje, bez interpretacije, ne utiče na sticanje ili izmjenu stavova i uvjerenja.

I nastavnici (a ponekad i roditelji) često insistiraju na čitanju i prepričavanju pročitano, ali ne i na *čitanju s razumijevanjem*, pa nakon čitanja izostaju pitanja koja zadiru u srž pročitano, koja traže od djece da donose zaključke, promišljaju, zauzimaju stav, argumentuju na temelju pročitano.

### *Nekoliko pravila u čitanju s djecom:*

Prije čitanja, djecu je potrebno zainteresovati za tekst, priču, knjigu, a to možete učiniti na mnogo načina. Možete im reći zašto vi volite i preporučujete tu knjigu, možete ispričati nešto o kontekstu, vremenu i okolnostima u kojem je knjiga nastala, o autoru/ici, možete postavljati pitanja koja povezuju naslov i sadržaj knjige s životom djeteta, i pomoći im da razumiju zašto bi njoj ili njemu bilo važno ili zanimljivo da pročitaju taj tekst. Pokažite entuzijazam i prema knjizi i prema čitanju! Postavite neki izazov, potaknite dječija pitanja i pomozite im da uvide da će čitanjem doći do odgovora o onome što ih interesuje.

Tokom čitanja razgovarajte s djecom o dijelu knjige koji su pročitali. Pitajte ih šta ih je dojmilo, šta misle zašto se nešto dogodilo, kako bi oni postupili, šta misle da će se dalje dogoditi. Zagolicajte njihovu maštu i interesovanje. Pročitajte i vi knjigu, ali nemojte djeci nametati svoj stav ili mišljenje, nego ih pitanjima vodite k tome da donose i argumentuju sopstvene stavove.

Nakon čitanja razgovarajte s njima, postavite provokativna i intrigantna pitanja, pokažite slaganje ili neslaganje, povežite pročitano s drugim događajima ili stvarima u životu. Potaknite djecu da nešto napišu nakon čitanja – pismo autoru/ici ili liku iz priče, kratak tekst s njihovim stanovištem o datoj temi, preporuku za knjigu ili tekst, ilustraciju, drugačiji kraj, svoju priču iz druge perspektive...

I ne zaboravite – svaki dan bez knjige je kao dan bez sunca! Ljubav prema čitanju je najveći dar koji možete podariti djeci, dar koji će ih grijati, tješiti, uvijek iznova uzbuđivati, golicati maštu, produbljivati emocije, osnaživati misli i beskrajno obogatiti njihov život.

## **Primjeri mogućih pitanja za bajku**

### *Djevojčica sa šibicama*

Evo primjera nekih pitanja koja djecu vode od analize samog teksta, k njihovom razumijevanju pročitano­g i širim konceptima o kojima govori. Svi vjerojatno znate Andersenovu bajku *Djevojčica sa šibicama*. Prisjetite se o čemu govori i kakve je osjećaje u vama izazvala. Razmislite zašto bi bilo važno ovu priču ispričati djeci.

#### *I faza – opisivanje i razumijevanje teksta*

Kako se sada osjećate? Zašto?

Šta je u priči ostavilo najveći utisak na vas?

Šta mislite, zašto je djevojčica bila sama napolju, na hladnoći?

Šta mislite šta se možda dogodilo s njenom majkom i ocem?

Šta su radili ljudi u kućama, s druge strane prozora? Da li su oni nešto učinili da joj pomognu? Zašto nisu?

Kada biste nekom preporučili da pročita ovu priču, šta bi ste mu rekli? O čemu ova priča govori?

#### *II faza – lično preispitivanje – povezivanje sa životom djeteta*

Da li vi poznajete ili ste nekada sreli neko dijete koje živi u sličnim uslovima?

Šta ste vidjeli? Šta ste pomislili? Kako ste se tada osjećali?

Kako se tvoj život razlikuje od života djevojčice u priči?

Šta misliš da bi ti uradio/la na njenom mjestu?

#### *III faza – kritičko razumijevanje – uopštavanje problema*

Šta mislite, da li djeca trebaju raditi? Zašto ne?

Šta onda mogu da urade ako su siromašni?

Kako se osjećaju roditelji koji djeci ne mogu da kupe osnovne stvari, hranu, odjeću?

Ko je njoj još mogao pomoći?

Da li mi imamo stvari koje nam ne trebaju ili mislite da kupujemo previše stvari? Kako bismo drugačije mogli utrošiti novac?

Da li nasilje rješava probleme? Kako bi se problemi mogli drugačije riješiti? Šta biste poručili roditeljima?



#### ***IV faza – transformacija i akcija – uvjerenja i vrijednosti***

Šta svi možemo uraditi da bi svoj djeci bilo bolje?

Ko to treba da uradi? Šta biste im poručili?

Šta mislite da bi toj djeci najviše pomoglo?

Mislite li da vi nešto možete uraditi? Šta su vaši prijedlozi?

#### **Koraci u razvoju vještina pismenosti**

*Onoga trenutka kada pomislite da nema dovoljno vremena za čitanje priče pred spavanje podsjetite se na trenutak koliko je kratko djetinjstvo vaše kćerke.*

*Obećavam vam da će i za dvadeset godina vaš televizor još uvijek biti na istom mjestu... ali mogu vam takođe garantovati da za dvadeset godina vaša kćerka neće više biti vaša mala djevojčica.*

*Jim Trelease, The Read-Aloud Handbook*

Razvijanje vještina vezanih za pismenost otpočinje u ranoj fazi, od imitiranja zvukova, preko prepoznavanja jednostavnih riječi, do toga da djeca postaju aktivni čitatelji i kreativni pisci:

##### ***Od rođenja do dvije godine djeca...***

Eksperimentišu sa jezikom tako što ispuštaju zvukove koji imitiraju tonove i ritam govora odraslih (pričajte s djecom, pjevajte, imitirajte zvukove i sl.).

Oduševljeno slušaju različite zvukove i rime (brojalice, jednostavne pjesmice koje traže pokrete, tapšanje i sl.).

Pokazuju interes za knjige koje prikazuju predmete, životinje i druge objekte koji su im poznati.

Počinju naglas imenovati te predmete.

Učestvuju u podražavanju glasanja životinja koje vide u knjizi i drugih zvukova.

##### ***Od dvije do tri godine...***

Uživaju u slušanju priča, rima i pjesama, i listanju slikovnica.

Razumiju mnogo više nego što mogu reći, pa čitanje stimulira razvoj rječnika kod djece.

Oduševljeni su kada govore, kada ih slušaju i kada odgovaraju na jednostavna pitanja.

Uživaju u pokretima koje prate čitanje.

*Od tri do pet godina...*

Mogu i trebaju učestvovati u procesu čitanja – dajte im priliku da predviđaju događaje, komentarišu radnju ili ilustracije, daju komentare, postavljaju pitanja...

Važno je i kako čitate – zaustavljajte se na važnim dijelovima, naglašavajte ih. Djeca uče da koriste fraze iz priče, razumiju tok radnje i mogu je prepričati. Mijenjajte riječi, kraj priče...

Čitajte djeci dobre i raznolike priče, rimovane priče i pjesme i sl. Igrajte se s djecom pomažući im da odglume dijelove priče, napravite kostime, scenu...

Djeca u ovom uzrastu već otpočinju s čitanjem i pisanjem, prvo prepoznajući nekoliko slova (najčešće svog imena), uočavajući slova u svom okruženju, a onda čitajući i pišući kraće riječi – ohrabrite ih ali ih nemojte tjerati. U ovom uzrastu djeca uče isključivo kroz igru i istraživanja.

Pravite zajedničke slikovnice – o životinjama, bojama, ilustrirajte pjesmicu ili poznatu priču... Djeca vole da čitaju šta su napisala i počinju razumijevati pojmove *pisac* i *ilustrator*.

Radmila Rangelov Jusović

## Hans Christian Andersen CAREVO NOVO RUHO

Prije mnogo godina bio neki car, koji je nadasve cijenio lijepu, novu odjeću, pa je sav svoj novac trošio samo na to, da se što bolje odjene i nakiti. Nije mario za svoje vojnike, ni za kazalište, ni da se proveze šumom, jedino mu bijaše do toga, da pokaže svoje novo ruho. Imao je posebno ruho za svaki sat u danu, pa kako se inače kaže o kralju, da vijeća u vijeću, tako su za ovog cara ljudi govorili: "Car je u odjevnoj sobi!"

U velikom gradu, gdje mu bijahu dvori, živjelo se veoma veselo. Svaki dan dolazahu mnogi stranci, a jednoga dana stigoše dvojica varalica. Rekoše, da su tkalci i da umiju tkati najljepšu tkaninu, što je čovjek može zamisliti. Ne samo da su joj boje i uzorak izvanredno lijepi, već ruho, sašiveno od te tkanine, ima to začudno svojstvo, da je nevidljivo svakome, tko je nesposoban za svoju službu ili pak neizrecivo glup.

“To bi bilo divno ruho” pomisli car. “Ako ga budem nosio, znat ću, tko u mom carstvu nije za mjesto, koje zauzima. Moći ću razaznati mudre od glupih! Ta mi se tkanina mora odmah otkati!” i dade onoj dvojici varalica mnogo novaca kao kaparu da započnu posao.

Oni postaviše dva tkalačka stana: pričinjaše se, kao da rade, ali nisu imali posve ništa u razbojima. Bez okolišanja su zahtijevali najfiniju svilu, najčišće zlato, i sve to stavljali u svoju torbu, a radili na praznim razbojima do kasno u noć. “No, sad bih već htio znati, koliko su satkali!” pomisli car. Ali bilo mu je malko neobično pri duši, kad se sjetio, da oni, koji su glupi ili nikako ne odgovaraju u svojoj službi, ne mogu vidjeti te tkanine. Premda je vjerovao, da se za samog sebe ne mora bojati, ipak je htio najprije poslati koga drugog, da tu stvar izvidi. Čitav je grad znao, kakvu čudesnu moć ima ta tkanina; svi bijahu radoznali, hoće li se pokazati lošim ili glupim njihov susjed.

“Poslat ću tkalcima svoga starog, poštenog ministra!” pomisli car. “On će najbolje vidjeti, kakva je tkanina, jer on je razuman, a nitko u svojoj službi nije bolji od njega!”

I stari čestiti ministar uđe u dvoranu, gdje sjedahu ona dvojica varalica radeći na praznim stanovima.

“Bože me očuvaj!” pomisli stari ministar i razrogači oči. “Ta ja ništa ne vidim!” Ali nije to izrekao.

Varalice ga zamole, da dođe bliže, i zapitaju ga, zar nije uzorak lijep, a boje divne. I pokazivahu na prazan razboj, a jadnom starom ministru gotovo iskočiše oči. No nije mogao ništa vidjeti, jer ničeg i ne bijaše.

“Gospode bože!” pomisli on. “Ta zar sam ja glup? To ne bih nikada pomislio, a i ne treba, da to itko sazna. Ta zar ja nisam sposoban u svom zvanju? Ne, to ne ide, ja ne mogu reći, da ne vidim tkanine!”

– Ništa ne velite! – reći će jedan od tkalaca.